

Eerste Kamer der Staten-Generaal
Per email: postbus@eerstekamer.nl

Betreft: Behandeling voorstel Wet Gegevensverwerking door
Samenwerkingsverbanden (35447)

Amsterdam, 14 mei 2024

Geachte leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal,

Op 21 mei aanstaande vindt in uw Kamer de plenaire behandeling plaats van het voorstel Wet Gegevensverwerking door Samenwerkingsverbanden. De partijen die begin 2020 de rechtszaak tegen het Systeem Risico Indicatie wonnen, roepen u met klem op dit voorstel niet aan te nemen.

In het kort

Onder de WGS brengen publieke en private partijen informatie over burgers en ondernemingen samen in samenwerkingsverbanden. Het gaat om zeer uiteenlopende informatie, variërend van feitelijke gegevens tot vermoedens, signalen en zwarte lijsten waarover deelnemende partijen beschikken. Voor hen die in het vizier van deze samenwerkingsverbanden komen, is deze informatiedeling een *black box*; zij worden hier niet van op de hoogte gesteld en indien zij hun recht op inzage willen uitoefenen, kan dit worden geblokkeerd door dezelfde partijen die deze informatie met elkaar delen.

Door deze ongecontroleerde gegevensdeling kunnen burgers en ondernemingen zonder mogelijkheid tot verweer bij tal van organisaties te boek komen te staan als crimineel, fraudeur of anderszins malafide. Daarbij kunnen de partijen in een samenwerkingsverband samenspannen om deze burgers en ondernemingen preventief aan te pakken middels het coördineren van handhavende en sanctionerende acties. Dit leidt in de praktijk tot uiteenlopende problemen die voor betrokkenen nagenoeg onmogelijk zijn om aan te vechten. Bijgevoegd bij deze brief zijn drie casussen van personen die geraakt zijn door deze werkwijzen en die volgens onze coalitie illustratief zijn voor deze problematiek.¹

De rechtsbescherming die burgers genoten wanneer ze worden beschuldigd van criminele activiteiten, wordt onder de WGS vervangen door een ondoorzichtig netwerk van publieke en private partijen. Deze kunnen burgers of ondernemingen zonder onafhankelijke controle klem zetten, door hen op lijsten te plaatsen en gecoördineerd handhavende bevoegdheden tegen hen in te zetten. Een dergelijke werkwijze legitimeert de praktijken die voorafgingen aan de Toeslagenaffaire en het FSV-schandaal en zou geen plaats mogen hebben in de Nederlandse rechtsorde.

¹ RTV Oost – Instanties delen onderling niet-gecheckte informatie over Niel: ‘Ze hebben me alles afgenomen’:
<https://www.rtvooost.nl/nieuws/2114604/instanties-delen-onderling-niet-gecheckte-informatie-over-niel-ze-hebben-me-alles-afgenomen>

Tubantia – Twentse Gabriël onterecht als drugsverdachte bestempeld: ‘Ik wil mijn leven terug’:
<https://www.tubantia.nl/enschede/twentse-gabriel-onterecht-als-drugsverdachte-bestempeld-ik-wil-mijn-leven-terug~afec189e/>

Brabants Dagblad – Hoe een Bredase jongerenwerker klem komt te zitten na verdenkingen van subsidiefraude:
<https://www.bndestem.nl/brabant/hoe-een-bredase-jongerenwerker-klem-komt-te-zitten-na-verdenkingen-van-subsidiefraude~add9d7db/>

Hieronder volgen de meer wettechnische en juridische bezwaren van onze coalitie. Graag verwijzen wij u ook naar de brieven die onze coalitie in 2022 en 2021 aan uw Kamer schreef en in 2020 aan de Tweede Kamer.²

Kaderwet-karakter van de wet strijdig met de Grondwet en trias politica

Het oorspronkelijke wetsvoorstel voorzag in een kaderwet die het mogelijk maakte om per AMvB samenwerkingsverbanden op te richten. Zowel de AP als de Raad van State wezen erop dat dit strijdig is met Artikel 10 van de Grondwet, dat bepaalt dat inbreuken op de persoonlijke levenssfeer per formele wet moeten worden geregeld. Helaas zien we in het aangepaste voorstel dat deze constructie in feite niet is verlaten, maar is vervangen door een vergelijkbare insteek waarbij de volksvertegenwoordiging wederom tweede viool speelt.

Nog steeds kunnen onder dit voorstel per AMvB in een 'spoedsituatie' nieuwe samenwerkingsverbanden worden opgericht, die na oprichting van een formeel-wettelijke grondslag moeten worden voorzien. Dit zal resulteren in dezelfde situatie waarin het parlement zich bevindt bij dit voorstel; de praktijken die plaatsvinden onder de samenwerkingsverbanden zijn al geruime tijd staande praktijk en zijn omarmd door uitvoerende partijen. Van een werkelijk gebalanceerd wetgevingsproces waarin ook ruimte is voor de belangen van burgers en bedrijven die door deze praktijken worden geraakt, is dan geen sprake meer.

Graag wijzen wij uw Kamer erop dat ook het Systeem Risico Indicatie voor haar wettelijke implementatie al sinds 2008 staande praktijk was onder de noemer 'pilot', om vervolgens in 2020 als wet onverbindend te worden verklaard door de rechter. Door als parlement akkoord te gaan met deze ondemocratische constructie, plaatst ze zichzelf in de toekomst voor voldongen feiten en verwordt het proces van het maken van een wet tot een procedurele hobbel voor de uitvoerende macht.

Uitholling rechtsbescherming burgers en ondernemingen

Het is onder het huidige voorstel nog steeds mogelijk om de rechten van burgers en bedrijven die in het vizier komen van een samenwerkingsverband, door één deelnemer aan een samenwerkingsverband te laten blokkeren. Het zal daardoor voor een burger of onderneming die geraakt wordt door praktijken onder de WGS onmogelijk zijn om na te gaan wat er over hem of haar wordt uitgewisseld, waar deze informatie terecht komt en welke gevolgen dat kan hebben.

Strafrechtelijke gegevens kunnen via de samenwerkingsverbanden belanden bij bestuursrechtelijke en private partijen en daar tot beslissingen en interventies leiden die voor de betrokken burger niet te volgen en oncontroleerbaar zijn. De samengebrachte gegevens kunnen bovendien niet alleen feitelijk van aard zijn, maar evengoed vermoedens, signalen en complete zwarte lijsten betreffen, bewaard door zowel overheidsinstanties als private partijen. Uit de toeslagenaffaire is duidelijk gebleken dat de risico's van dergelijke werkwijzen zich in de praktijk manifesteren.

Straffen zonder strafrecht

² Zie respectievelijk https://bijvoorbeeldverdacht.nl/wp-content/uploads/2022/02/Brief-SyRI-coalitie-aan-Eerste-Kamer-inz-WGS-8_2_22.pdf, <https://bijvoorbeeldverdacht.nl/wp-content/uploads/2021/01/Brief-SyRI-coalitie-aan-Eerste-Kamer-inzake-wetsvoorstel-Gegevensverwerking-door-Samenwerkingsverbanden-08012021.pdf> en https://bijvoorbeeldverdacht.nl/wp-content/uploads/2020/05/Brief-aan-kabinet-inzake-WGS-namens-SyRI-coalitie-25_05_2020.pdf

Deze gegevensverwerkingen kunnen desastreuze gevolgen hebben voor betrokkenen, omdat partijen in een samenwerkingsverband zogeheten ‘interventies’ met elkaar afstemmen. Onder de WGS worden niet alleen de gegevens van samenwerkende partijen gebundeld, maar ook hun straffende en handhavende bevoegdheden. Op welke wijze zij “interventies afstemmen”, wordt volledig overgelaten aan de partijen in het samenwerkingsverband. De WGS maakt het zo mogelijk om burgers en bedrijven te bestraffen zonder de tussenkomst van een strafrechter, maar via gecoördineerde acties die worden bepaald door dezelfde partijen die ervoor kunnen kiezen daarover geen transparantie af te leggen aan betrokkenen.

De Raad van State rekt als waarborg op dezelfde “professionele uitvoeringspraktijk” bij uitvoeringsorganisaties die bij het FSV-schandaal verantwoordelijk waren voor geheime zwarte lijsten die in de praktijk het effect hadden van een heimelijke strafrechtelijke veroordeling. De conclusie van de parlementaire enquetecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening dat er in de huidige rechtsorde niets aan de weg staat aan nieuw onrecht middels gegevensverwerkingen, is duidelijk niet besteed aan het Ministerie in deze, aangezien de WGS en BGS enerzijds de bevoegdheden van de overheid om gegevens en signalen te verwerken significant uitbreidt en anderzijds niets doet om burgers te beschermen tegen dergelijke onzichtbare veroordelingen.

Concluderend

Uw Kamer heeft nog één kans om te komen tot het besef dat de WGS en de samenwerkingsverbanden die erin staan een voortzetting zijn van de beleidscultuur die kon leiden tot de Toeslagenaffaire en de problematiek die wordt omschreven in het rapport 'Blind voor Mens en Recht' van de parlementaire enquetecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening. Het aannemen van de WGS komt neer op het stug negeren van alle conclusies die uit recente schandalen worden getrokken en vormt een recept voor meer misstanden en daaruitvolgend wantrouwen vanuit de samenleving richting de overheid en publieke organisaties. Een stem voor de WGS is een stem tegen de burger.

Onze coalitie is vanzelfsprekend bereid om onze bezwaren tegen de WGS nader toe te lichten. Daartoe kunt u contact opnemen met Tijmen Wisman, voorzitter van het Platform Burgerrechten via contact@platformburgerrechten.nl.

Hoogachtend,

Platform Burgerrechten

FNV

Privacy First

Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten

Stichting KDVP

De Landelijke Cliëntenraad

Maxim Februari

Tommy Wieringa